

Advies

DATUM 10 november 2017
VOLGNUMMER 2017-2018/02

COMMISSIE Commissie voor Welzijn,
Volksgezondheid en Gezin

Naar een jeugddelinquentierecht met sterke rechtswaarborgen voor de minderjarige

Kinderrechten gelden voor alle kinderen. Ook voor kinderen die over de schreef gaan, die een delict plegen of maatschappelijke normen overschrijden.

Half juli 2017 gaf de Vlaamse Regering zijn eerste principiële goedkeuring aan het voorontwerp van decreet over het jeugddelinquentierecht.¹ Het toekomstige decreet geeft een wettelijke basis aan de Vlaamse aanpak van jeugddelinquentie voor jongeren die tussen 12 en 18 jaar zijn op het moment dat ze een feit plegen.

In dit advies somt het Kinderrechtencommissariaat een aantal **noodzakelijke bijsturingen voor het voorontwerp op**. Het **kinderrechtenverdrag** is daarbij ons kompas met speciale aandacht voor artikel 40 dat de grote lijnen uittekent voor de aanpak van jeugddelinquentie met respect voor de rechten van minderjarigen.

Het voorontwerp komt grotendeels tegemoet aan de vraag naar een aparte aanpak van jeugddelinquentie:

- Vlaanderen blijft grotendeels gaan voor specifieke regelgeving en een aparte aanpak van normoverschrijdend gedrag door minderjarigen.
- De rechtszekerheid van de minderjarige wordt versterkt door een duidelijke begrenzing van opgelegde maatregelen en sancties.
- Tijdens elke fase van de rechtspleging kan de jongere rekenen op bijstand van een advocaat.
- De jongere krijgt kansen om het zelf weer 'goed' te maken. Ze kunnen participeren aan het herstel van de relationele en materiële schade.
- Er is sprake van specifieke diensten en voorzieningen om deze jongeren te begeleiden, op te vangen en te beschermen.

¹ Vlaamse Regering, voorontwerp van decreet over het jeugddelinquentierecht, 14 juli 2017, <https://www.vlaanderen.be/nl/nbwa-news-message-document/document/09013557801ea12e>

- Er is aandacht voor buitengerechterlijke en gerechterlijke reacties.

De contouren van het jeugddelinquentierecht liggen er, maar als we inzoomen op de artikelen van het voorontwerp dan is bijsturen en verder expliciteren zeker nodig. Door de vage formulering zijn sterk uiteenlopende interpretaties mogelijk en komt de rechtszekerheid op de helling.

We vragen om rekening te houden met eerdere arresten en bedenkingen bij praktijken die in strijd zijn met het kinderrechtenverdrag.

- In navolging van eerdere arresten van het Grondwettelijk Hof stellen we ons vragen bij ‘ernstige aanwijzingen van schuld’ en ‘het niet ontkennen van het jeugddelict’. Het zet het vermoeden van onschuld en het zwijgrecht mogelijks op de helling.
- Het parket krijgt te ruime bevoegdheden zonder dat de schuld is bewezen. Het positief project via het parket kan voor ons enkel als het inhoudelijk overeenstemt met het ‘geschreven project’ zoals we dat nu kennen. De voorwaardelijke seponering door het parket is een brug te ver.
- De ‘uithandengeving’ moet alsnog geschrapt worden want het sanctioneert minderjarigen als volwassenen.
- We betreuren langdurige gesloten begeleiding voor minderjarigen. Twaalfjarigen twee jaar laten opgroeien in een gesloten gemeenschapsinstelling of veertienjarigen vijf jaar daar plaatsen, is te lang.

We pleiten voor meer aandacht voor de leefomgeving van de minderjarige als de jeugdrechter een maatregel of sanctie oplegt.

- Het voorontwerp stelt dat de jeugdrechter rekening ‘kan’ houden met de leefomgeving. Voor ons ‘moet’ hij dat.
- Bruggen naar de jeugdhulp mogen explicieter op de voorgrond treden. Er zijn meer garanties nodig dat het jeugdhulpaanbod toereikend is.
- Waarom niet kiezen voor een derde vorderingsgrond ook uitgewerkt in het decreet jeugddelinquentierecht, in plaats van enkel in het decreet integrale jeugdhulp?
- Achter ‘delictgericht werken met ouders en opvoedingsverantwoordelijken’ kunnen we ons enkel scharen als het synoniem staat voor ondersteuning. Het kan niet de bedoeling zijn om naast het sanctioneren van de minderjarige, ook de ouders te sanctioneren.

Het is onduidelijk wat met elektronische monitoring bedoeld wordt en onder welke omstandigheden deze ingezet wordt.

Alle (procedurele) rechtsgaranties voor de minderjarigen moeten gebundeld worden zodat minderjarigen ze begrijpen. Nu **moeten ze op zoek gaan in verschillende decreten, in federale regelgeving en in wetten voor volwassenen.**

Het voorontwerp maakt gesloten zorg voor minderjarigen met een geestesstoornis mogelijk. We missen regels die de rechten van deze jongeren respecteren en plannen die de uitvoering van de gesloten zorg expliciteren.

1. Probleemkinderen: kinderen met problemen

‘In bijna elk MOF-jongere zit een POS-jongere.’

Het zijn niet onze woorden. Het zijn de woorden van een voormalige directie in een gemeenschapsinstelling. Het Kinderrechtencommissariaat kwam destijds polsen bij de gemeenschapsinstellingen of een strikte scheiding tussen MOF en POS (nu VOS) haalbaar is. De directie zei toen: ‘Zuivere MOF-jongeren zonder een moeilijke levensloop of zonder problemen thuis bestaan, maar ze zijn een kleine minderheid. In bijna elke MOF-jongere die hier verblijft zit een POS-jongere’.

Niet alleen de directie van gemeenschapsinstellingen concludeert dat er een sterk verband is tussen normoverschrijdend gedrag en de context waarin kinderen opgroeien. Ook wetenschappelijk onderzoek bevestigt herhaaldelijk de sterke relatie tussen de twee.

De wetenschappelijke rapporten die ter voorbereiding van het voorontwerp werden opgemaakt, concluderen:

‘Het debat inzake jeugddelinquentie kan niet louter individueel worden gevoerd, los van de maatschappelijke positie van jongeren en hun gezin. Er moet oog zijn voor ruimere sociale problematieken waarmee jongeren worden geconfronteerd, zoals situaties van armoede en sociale uitsluiting. Het is belangrijk om te zoeken naar manieren om deze in beeld te brengen en te houden.’

‘Er moet aandacht zijn voor de complexiteit van deze problematieken en de kwetsbaarheid van jongeren en gezinnen. Dit zijn belangrijke aandachtspunten bijvoorbeeld in relatie tot pleidooien voor ingrepen op de sociale rechten van ouders (vb. inhouden kindergeld) of pleidooien inzake de ontwikkeling van dwingende interventies ten aanzien van ouders (vb. de idee van ouderstages).’

‘De ‘ruimte voor zingeving’ van jongeren, ouders, hulpverleners, daders en slachtoffers, ... is cruciaal. Dit houdt meer in dan een implementatie van ‘bemiddeling’ in alle fasen, maar houdt de vraag in naar een doorgedreven en doordachte visie op de pedagogie van de jeugdzorg.’²

1.1. Gedrag van kinderen is niet uitsluitend tot individuele verantwoordelijkheid te herleiden

Het voorontwerp kiest voor een aanpak die vertrekt vanuit de individuele verantwoordelijkheid van het kind en de jongere.

De aandacht voor herstel en bemiddeling en de belofte om beide goed te ondersteunen, maken duidelijk dat de decreetgever alle kansen wil geven aan jongeren die hun verantwoordelijkheid willen opnemen. De jongere krijgt ruimte om, samen met zijn ouders en een ondersteunende dienst, de schade te herstellen.

² KU Leuven, UGent, Vrije Universiteit Brussel en Kenniscentrum Kinderrechten, *Omgevingsanalyse Vlaams jeugdrecht*, in opdracht van het Agentschap Jongerenwelzijn, oktober 2015, p. 13.

Anderzijds dreigt het gevaar dat er met de individuele verantwoordelijkheid van de jongere op een te geïsoleerde wijze wordt omgesprongen. Het voorontwerp bundelt reacties die zich vooral op het individu en amper op de leefomgeving van de jongere richten.

- Vertrekt het voorontwerp dan niet teveel vanuit de veronderstelling dat de jongere niet afhankelijk is van de context of de maatschappelijke positie waarin hij of zij opgroeit?
- Veronderstelt het voorontwerp dan niet teveel dat maatschappelijk kwetsbare jongeren en gezinnen voldoende slagkracht hebben om zichzelf over hun sociale problematieken en sociale uitsluiting te tillen, zonder ondersteuning?
- Gaat het voorontwerp er dan niet teveel vanuit dat elk kind in een even goede en geweldloze buurt geboren is, met evenveel ontwikkelingskansen, en vrij van negatieve groepsdruk?

Onderzoek van het Jeugdonderzoeksplatform (JOP) toont aan dat daders van geweld bijna even vaak ook slachtoffer zijn van geweld³. Onderzoek van het Leuvens Instituut voor Criminologie (LINC) illustreert dat de (gezins)context en de buurt waarin jongeren opgroeien niet alleen invloed hebben op jeugddelinquentie maar ook op de pakkans, de soort beslissingen door parket (minder seponering, minder berisping) en op de maatregelen en sancties die de jeugdrechter oplegt (sneller plaatsen)⁴.

We kijken uit naar de preventieplannen van Vlaanderen

In het voorontwerp missen we aandacht voor de leefomgeving en de ruimere context waarin kinderen en jongeren opgroeien. We missen bruggen naar initiatieven die de ruimere context van de jongere ondersteunen. Voorbeelden uit het werkveld illustreren dat een constructieve samenwerking tussen verschillende sociale organisaties, de aanwezigheid van sociale organisaties in de buurt en een directe back-up van de politie een verschil kunnen maken⁵.

Schrap 'kan' en vervang het door 'jeugdrechter houdt rekening met leefomgeving'

We vragen om een meer nadrukkelijke erkenning van de leefomgeving in de afbakening van de maatschappelijke reactie op de normoverschrijding door de jongere.

Het voorontwerp spreekt over: de jeugdrechter 'kan' ook rekening houden met de leefomgeving (artikel 15). De huidige jeugdbeschermingswet stelt dat de jeugdrechter rekening houdt met de leefomgeving. Schrap het werkwoord 'kan' in artikel 15 en stel dat de jeugdrechter rekening houdt met de leefomgeving.

1.2. Gevarieerd reactiepalet met bruggen naar hulp?

Artikel 40 van het kinderrechtenverdrag vraagt om een gevarieerd reactiepalet op jeugddelinquentie. Het vraagt om reacties die ook binnen de zorg en de jeugdhulp vallen.

³ Vettenburg N., Deklerck J. en Siongers J., *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOPmonitor 2*, Leuven: Acco, 2013.

⁴ Franssens M., Put J. en Deklerck J., *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, p.81.

⁵ Zie bijvoorbeeld het IEM-project in Gent dat steunt op een samenwerking tussen jeugdwerkwijzen, stadsdiensten, politie en parket.

Art 40.4 kinderrechtenverdrag:

Een verscheidenheid van regelingen, zoals rechterlijke bevelen voor zorg, begeleiding en toezicht, adviezen, jeugdreclassering, pleegzorg, programma's voor onderwijs en beroepsopleiding en andere alternatieven voor institutionele zorg dient beschikbaar te zijn om te verzekeren dat de handelwijze ten aanzien van kinderen hun welzijn niet schaadt en in de juiste verhouding staat zowel tot hun omstandigheden als tot het strafbare feit.

Het voorontwerp somt een gevarieerd reactiepalet op: bemiddeling en herstelgericht groepsoverleg, positief project, ambulante maatregel en voorwaarden zoals het volgen van opleiding en vorming of zich onderwerpen aan de richtlijnen van een ambulante centrum voor geestelijke gezondheidszorg, seksuele opvoeding of een centrum voor alcohol- of toxicomanie.

Ook wordt op verschillende plaatsen in het voorontwerp een brug gelegd met de integrale jeugdhulp.

- Een jongere die feiten pleegt onder 12 jaar: er is enkel een reactie of een aanbod mogelijk vanuit het kader van de jeugdhulp (art. 3, §2).
- Vrijwillige jeugdhulp kan gecombineerd worden met reactie op een gepleegd jeugddelict.
- De jeugdrechter kan als voorwaarde 'het aanmelden bij de door de gemeenschap georganiseerde structuren voor jeugdhulpverlening' opleggen (art. 22, §3, 6°).
- De memorie van toelichting spreekt over een derde vorderingsgrond als er gerechtelijke jeugdhulp nodig is voor de minderjarige.

Toereikend gevarieerd reactiepalet?

De Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat toont jaarlijks aan dat kinderen botsen op een gebrek aan aanbod. Jongeren en ouders melden ons dat ze al lang op een wachtlijst staan en dat ze tijdens crisismomenten het ergste vrezden. Het laatste jaarverslag van het Agentschap Jongerenwelzijn spreekt van een gemiddelde wachttijd van 122 tot 277 dagen, naar gelang de sector.⁶

Wat als er wachtlijsten zijn?

We vragen een 'toereikend' maatregelenpalet en aanbod voor de jeugdrechter. Het voorontwerp biedt weinig garanties op een toereikend aanbod.

- Wat als de jeugdrechter de beste maatschappelijke reactie niet kan opleggen door een gebrek aan aanbod?
- Wat als de minderjarige niet aan zijn voorwaarden kan voldoen door een tekort aan aanbod?

Wat als er psychiatrische zorg nodig is?

We vragen om een 'gevarieerd' maatregelenpalet en aanbod voor de jeugdrechter. Leggen we het reactiepalet in het voorontwerp naast de reactiemogelijkheden in de huidige jeugdbeschermingswet, dan is het zorgwekkend vast te stellen dat de jeugdrechter de minderjarige niet meer kan plaatsen in een ziekenhuisdienst of de minderjarige niet meer kan toevertrouwen aan een residentiële psychiatrische zorg. Vooral jongeren met een complexe problematiek moeten op psychiatrische zorg kunnen rekenen.

De memorie van toelichting benadrukt op pagina 13 de reactivering van deze nooit in werking getreden maatregel uit de wet van 8 april 1965. De memorie

⁶ Agentschap Jongerenwelzijn, *Jaarverslag Jeugdhulp, Samenvatting 2016*, www.jaarverslagjeugdhulp.be

belooft overleg met de federale minister van Volksgezondheid om de nodige samenwerking te realiseren. We hopen dat het samenwerkingsakkoord tussen de Vlaamse en de federale overheid niet op zich laat wachten.

Derde vorderingsgrond moet in decreet jeugddelinquentierecht

De memorie van toelichting spreekt over een derde vorderingsgrond die in het decreet integrale jeugdhulp zou worden ingeschreven. Deze zou het parket toelaten om de betrokken jeugdrechter rechtstreeks te vatten als het een VOS vaststelt met het oog op het nemen van een (gedwongen) hulpverleningsmaatregel. De twee huidige vorderingsgronden voor het parket zijn:

- vrijwillige hulpverlening is niet mogelijk en het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg of het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling verwees door naar het parket,
- er is hoogdringendheid en er zijn voldoende aanwijzingen dat de minderjarige onmiddellijk beschermd moet worden tegen een vorm van geweld (...) en vrijwillige jeugdhulpverlening is niet meteen mogelijk. (artikel 47 decreet IJH).

We vragen dat de derde vorderingsgrond ook in het nieuwe jeugddelinquentiedecreet wordt ingeschreven en niet uitsluitend in het decreet integrale jeugdhulp. Waarom niet een extra artikel opnemen in 'afdeling 2: buitengerechtelijke afhandeling' dat verwijst naar de derde vorderingsgrond?

Plaatsen we het in het nieuwe decreet jeugddelinquentierecht dan zetten we duidelijk een 'VOS-deur' open voor de MOF-jongere.

Derde vorderingsgrond mag geen premie voor delict worden

Het is niet duidelijk in welke mate de opgelegde jeugdhulp, via de derde vorderingsgrond, een snellere toegang tot de jeugdhulp oplevert. Wordt het een premie voor het delict? Of moet de jongere, net als alle andere jongeren langs de Intersectorale toegangspoort?

Premie voor delict moet vermeden worden. Het mag niet de bedoeling zijn om jongeren die feiten pleegden onder andere (of snellere) omstandigheden gedwongen jeugdhulp op te leggen. Het lijkt minstens nodig dat ook bij de nieuwe derde vorderingsgrond eerst wordt gecheckt of vrijwillige hulpverlening mogelijk is.

1.3. De plaats van ouders

Het kinderrechtenverdrag stelt dat de ouders de eerste opvoedingsverantwoordelijken zijn. En het kinderrechtenverdrag spreekt de overheid aan om de ouders te ondersteunen in het opnemen van hun verantwoordelijkheid. Ook Artikel 40 erkent de positie van de ouders in de aanpak van jeugddelinquentie.

Artikel 40.2, b, ii en iii

Ieder kind dat wordt verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld omwille van het begaan van een strafbaar feit, ten minste de volgende garanties heeft:

ii. dat het onverwijld en rechtstreeks in kennis wordt gesteld van de tegen hem of haar ingebrachte beschuldigingen, of indien van toepassing door tussenkomst van zijn of haar ouders of wettige voogd [...]

iii. dat de aangelegenheid zonder vertraging wordt beslist door een bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of rechterlijke instantie in een eerlijke behandeling overeenkomstig de wet, in aanwezigheid van een rechtskundige of anderszins deskundige raadsman of -vrouw, en, tenzij dit wordt geacht niet in het belang van het kind te zijn, met name gezien zijn of haar leeftijd of omstandigheden, in aanwezigheid van zijn of haar ouders of wettige voogden

Het voorontwerp erkent de plaats van de ouders of de opvoedingsverantwoordelijken. Bij elke beslissing worden ze betrokken: de procureur des Konings roept ze op, de jeugdrechter betreft ze op een actieve wijze als hij maatregelen of sancties oplegt.

Artikel 26 moet synoniem zijn van ondersteuning

Daarnaast geeft het voorontwerp de bevoegdheid aan de jeugdrechter om ook aan de ouders een voorlopige maatregel op te leggen. Artikel 26 in het voorontwerp stelt dat de jeugdrechter aan de ouders een voorlopige maatregel kan opleggen van 'delictgericht werken'.

We stellen ons vragen bij de precieze betekenis van artikel 26 'delictgericht werken met ouders en opvoedingsverantwoordelijken'.

- Wie zijn de ouders, wie zijn de opvoedingsverantwoordelijken? Zal ook de voorziening of het pleeggezin worden aangesproken als de jongere daar verblijft en niet meer bij zijn ouders woont?
- Wat als de ouders geen vat meer hebben op de jongere? Of als ouders al jaren aan de alarmbel trekken van de jeugdhulp, maar steeds op wachtlijsten botsen?
- Wat als jeugdrechters merken dat sommige ouders niet in staat zijn om mee te werken? Omdat ze bijvoorbeeld psychisch zwak zijn, er een psychiatrische problematiek is of er conflicten in het gezin zijn? Of als de ouders zelf normoverschrijdend gedrag stellen? Onderzoek toont aan dat jeugdrechters in zo'n situatie de jongere sneller plaatsen dan wanneer de jongere een gezin, ouders of opvoedingsverantwoordelijken heeft waarop hij of zij kan terugvallen⁷.

De kern van artikel 26 is, wat ons betreft: deuren openen naar een effectieve ondersteuning van de ouders en de opvoedingsverantwoordelijken. Artikel 26 kan onmogelijk een dwingend appel op de betrokkenheid van de ouders of opvoedingsverantwoordelijken betekenen, zonder enige vorm van ondersteuning. We gaan ervan uit dat de decreetgever dat ook zo bedoelt. Het is wenselijk om dit duidelijker te expliciteren.

1.4. Scheiding VOS en MOF

We scharen ons achter de scheiding

Uit onze eigen gesprekken met jongeren is het duidelijk dat het samen plaatsen van VOS- en MOF-jongeren in een gemeenschapsinstelling niet wenselijk is. VOS-jongeren ervaren de plaatsing als tweemaal gestraft worden: slachtoffer van hun omgeving en gestraft door de jeugdrechter.

Het voorontwerp kiest voor een scheiding tussen VOS- en MOF-jongeren. De toelatingsvoorwaarden voor een gesloten begeleiding speciëren dat het enkel om MOF-jongeren kan gaan.

---

⁷ Franssens M., Put J. en Deklerck J., *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, p.81.

Samen met internationale kinderrechtenstandaarden pleiten we voor een scheiding tussen jonge daders en andere jongeren. Zitten de jongeren toch samen, dan moeten de jonge daders op dezelfde manier behandeld worden als de andere jongeren.⁸

Pak variatie in 'besloten' regimes aan

We geloven dat sommige VOS-jongeren inderdaad tegen de samenleving beschermd moeten worden. Denk maar aan de slachtoffers van tienerpooiers. Het voornemen om deze meisjes een aparte plek te geven en voor hen een apart programma uit te werken, vinden wij een goede zaak.

Tegelijk stellen we ons wel vragen bij de realisatie van de 'besloten' plaatsing van VOS-jongeren in een voorziening.

- Zal dit in private voorzieningen gebeuren? Wat met detentie als exclusieve overheidsbevoegdheid?
- Nu stellen we een grote variatie vast tussen de verschillende 'besloten' instellingen (de vroegere proeftuinen). Het zal belangrijk zijn om in de toekomst een grotere uniformiteit in de werking van deze voorzieningen te beogen.

2. Maatschappelijke reacties met perspectief

Artikel 40 van het kinderrechtenverdrag zegt niet aan de overheid: Sluit je ogen voor het normoverschrijdend gedrag van de jongere, omdat het een minderjarige is.

Artikel 40 zegt wel aan de overheid: Je kan reageren, maar:

- Respecteer de grondrechten van de minderjarige,
- Doe geen afbreuk aan het gevoel van eigenwaarde,
- Zorg dat de reactie het respect van de minderjarige voor zijn medemens vergroot,
- Houd rekening met de leeftijd,
- Werk naar herintegratie,
- Zorg dat het kind een opbouwende rol in de samenleving ambieert.

Of anders gezegd: wees constructief in je reactie. Reageer als samenleving op de normoverschrijding, maar kijk verder dan de reactie. De boodschap aan de overheid is:

- maak gebruik van de tijd dat de minderjarige onder je hoede staat om positief burgerschap bij te brengen;
- is het noodzakelijk om de minderjarige van zijn vrijheid te beroven? Doe dit dan als uiterste maatregel, voor een zo kort mogelijke duur en respecteer de principes van gepaste behandeling, scheiding van volwassen gedetineerden, contact met de familie en toegang tot rechtshulp en andere bijstand (artikel 37);
- 'koude opsluiting' kan niet: re-integratie van de jongere in de samenleving bij gesloten begeleiding moet vanaf dag één het doel zijn.

Niet alleen het kinderrechtenverdrag benadrukt het belang van dit toekomstperspectief. Wetenschappelijke studies tonen aan dat, op individueel

---

⁸ Kinderrechtencommissariaat, *Binnen(ste) buiten. Rechtswaarborgen voor minderjarigen in detentie doorgelicht*, April 2010, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/binnen-ste-buiten>

niveau, een positief toekomstbeeld één van de meest doorslaggevende factoren is in de positieve ontwikkeling van kinderen en jongeren⁹. Optimistische vooruitzichten zijn gelieerd aan een succesvolle transitie naar volwassenheid en een psychosociaal welbevinden. Opwaartse sociale mobiliteit hangt samen met actief plan- en explorerend gedrag, probleemoplossend gedrag, psychosociaal welbevinden, adaptatievermogen, en academische en professionele prestaties.

Het decreet komt op verschillende plaatsen tegemoet aan deze verplichtingen. Bijvoorbeeld:

- de grondbeginselen in het voorontwerp trekken de kaart van een constructieve aanpak met respect voor de rechten van het kind;
- bemiddeling, herstelgerechtelijk aanbod of positief project doen appel op de participatierechten van de minderjarige. Bemiddeling of herstelrechtelijk aanbod geniet de voorkeur;
- artikel 3 en artikel 24 stellen dat de reacties en de gesloten begeleiding voor een zo kort mogelijke duur worden opgelegd. Gesloten begeleiding kan enkel en alleen als het doel niet op een andere manier kan bereikt worden. Het mag ook niet gebeuren met het oog op onmiddellijke bestraffing of uitoefening van dwang.

Anderzijds missen we in het voorontwerp een meer doorgedreven concretisering van de opgesomde grondbeginselen.

2.1. Herstelbemiddeling als parallel traject

Het voorontwerp schuift op verschillende plaatsen bemiddeling en herstel naar voren.

Artikel 11 van het voorontwerp geeft aan de procureur des Konings de bevoegdheid om deelname aan bemiddeling, onder bepaalde voorwaarden, aan te bieden zodat er wordt tegemoet gekomen aan de relationele en materiële gevolgen van het jeugddelict.

Een akkoord verwoordt de wijze waarop er tegemoet gekomen wordt. Als een dienst vaststelt dat de minderjarige het akkoord heeft uitgevoerd zoals afgesproken, dan zal de procureur des Konings daar rekening mee houden in zijn beslissing tot seponering. Ook de jeugdrechter heeft de bevoegdheid om een aanbod tot bemiddeling of herstelgericht groepsoverleg te doen, zowel als voorlopige maatregel (artikel 19), als bij de rechtspleging ten gronde (artikel 29).

Vrijwilligheid: essentiële hoeksteen voor geslaagde bemiddeling

Bemiddeling of herstelgericht groepsoverleg moet voor ons een parallel traject blijven dat op zichzelf staat en los staat van de maatschappelijke reactie opgelegd door het procureur des Konings of de jeugdrechter. Bemiddeling of herstelgericht groepsoverleg verliezen herstelkracht wanneer vrijwilligheid, neutraliteit en vertrouwelijkheid onder druk komen te staan.

Het voorontwerp komt tegemoet aan de vereiste vrijwilligheid. Het stelt dat de procureur des Konings en de jeugdrechter bemiddeling of herstelgericht groepsoverleg 'aanbieden', ze leggen het niet op.

⁹ KU Leuven, UGent, Vrije Universiteit Brussel en Kenniscentrum Kinderrechten, *Omgevingsanalyse Vlaams jeugdrecht*, In opdracht van het Agentschap Jongerenwelzijn, Oktober 2015, p 2.

Ondanks deze garantie, vragen we aan de Vlaamse Regering om alert te blijven. Immers, de setting waarin bemiddeling of herstelgericht groepsoverleg wordt aangeboden, heeft eerder een verplichtend dan een vrijwillig karakter. Ervaart de jongere de aanbieding als een verplichting, dan komen de participatieve en emancipatorische mogelijkheden van herstel onder druk te staan.

- Herstel riskeert geïnstrumentaliseerd te worden in functie van een mogelijk positief effect op de dader.
- De kans bestaat dat het slachtoffer als opvoedingstool voor de dader wordt ingezet. Een slachtoffer wil niet geconfronteerd worden met een dader die gedwongen zijn verantwoordelijkheid opneemt. Dat komt neer op recuperatie van een slachtoffer.
- De neutraliteit of meerzijdige partijdigheid van de bemiddelaar zou hier ook wel eens onder druk kunnen komen te staan. Hij wordt, bij intrekking van vrijwilligheid, een begeleider van een verplichte onderhandeling. Welke agenda heeft hij dan? En wat hoort hij te doen met vertrouwelijke zaken die hij te horen krijgt?

2.2. Stevigere rechtsgaranties nodig

De minderjarige kan rekenen op procedurele rechtsgaranties, vermeld op verschillende plaatsen in het voorontwerp. Bijvoorbeeld: er is een duidelijke verwijzing naar het decreet van 7 mei 2004, de Grondwet en internationale (kinderrechten) verdragen (artikel 3). De minderjarige kan rekenen op bijstand door een advocaat bij de procureur des Konings (artikel 10 - 12) en de jeugdrechter (artikel 14). Ook stelt het decreet dat 'elk optreden wordt uitgevoerd door personen die een speciale en aangehouden vorming hebben genoten over het jeugdrecht' (artikel 3, §3). Ouders worden betrokken tijdens de buitengerechtelijke en de gerechtelijke afhandeling.

Essentiële rechtsgaranties ontbreken

Anderzijds missen we een aantal essentiële rechtsgaranties:

Blijft artikel 60 gelden?

Sommige garanties die in de huidige jeugdbeschermingswet staan, vinden we in het voorontwerp niet terug. Bijvoorbeeld: artikel 60 stelt: 'de jeugdrechtbank kan te allen tijde, ambtshalve [...] de maatregelen genomen zowel ten aanzien van de [...] de betrokkene zelf, intrekken of wijzigen, en binnen de perken van deze wet optreden in het belang van de betrokkene'. Ideaal blijft dit artikel behouden en krijgt het een vertaling in het voordeel van de minderjarige.

Geldt artikel 62 nog steeds?

Op welke procedurele waarborgen kunnen minderjarige terugvallen als ze niet in het voorontwerp gespecificeerd zijn? Blijft artikel 62 van de huidige jeugdbeschermingswet gelden dat stelt: 'behoudens afwijking, gelden [...] bedoelde procedures de wetsbepalingen inzake burgerlijke rechtspleging, en [...] de bedoelde procedures, de wetsbepalingen betreffende de vervolgingen in correctionele zaken'.

Rechtsgaranties tijdens gesloten zorg en sanctie van 2-5-7 jaar gesloten begeleiding?

Op welke procedurele waarborgen en rechtsgaranties kunnen ze terugvallen wanneer gesloten zorg of een sanctie van 7 jaar gesloten begeleiding wordt opgelegd? Gelden voor deze jongeren dezelfde rechtsgaranties als bij volwassenen? Wat zijn de procedures voor deze jongeren om hun vrijheidsberoving in vraag te kunnen stellen? Het voorontwerp spreekt in

artikel 35 pas van een jaarlijkse evaluatie vanaf de leeftijd van achttien jaar. Het kan niet zijn dat minderjarigen op minder rechtsgaranties kunnen terugvallen dan volwassenen wanneer ze voor een lange tijd van hun vrijheid beroofd worden.

Rechtsgaranties bundelen

Het is belangrijk om de rechtsgaranties van de betrokken minderjarigen overzichtelijk te bundelen. Minderjarigen moeten momenteel op zoek gaan naar hun rechtsgaranties in verschillende decreten, in federale regelgeving en in wetten die bedoeld zijn voor volwassenen. Ze komen verspreid, onvolledig en soms zelfs helemaal niet in het voorontwerp voor.

We pleiten voor een bundeling van alle noodzakelijke (procedurele) rechtsgaranties voor de minderjarigen en jongeren die onder het toepassingsgebied van het decreet vallen. De EU-Richtlijn (EU) 2016/800 'betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure' vraagt aan België om de richtlijn tegen 11 juni 2019 in werking te laten treden. Waarom niet anticiperen op deze deadline, en nu al voor gebundelde rechtsgarantie gaan?

Ga voor klare taal: de jongere moet het begrijpen

Wij vragen om een decreet dat duidelijk en overzichtelijk is. Het is bedoeld voor minderjarigen. Minderjarigen moeten het dus ook kunnen begrijpen. We vragen aan Vlaanderen om een alomvattend decreet te ontwerpen waarin de minderjarigen gemakkelijk hun weg vinden, waarin ze lezen wat hun rechten zijn wanneer ze in aanraking komen met alle betrokken actoren.

2.3. Definieer positief project

Uit onderzoek blijkt dat het kunnen participeren in het proces, bijdraagt aan het ervaren van een eerlijk besluitvormingsproces en een eerlijke behandeling (procedurele rechtvaardigheid). Het zorgt voor een grotere gedragenheid. Helaas tonen klachten bij de Klachtenlijn dat er tijdens het proces nauwelijks plaats en tijd is voor het verhaal van de jongere. Ze krijgen te weinig ruimte voor de eigen betekenisgeving en -verlening.

Het positief project houdt op het eerste gezicht kans op participatie en gedragenheid in. De jongere kan zelf voorstellen doen. Hij kan op actieve begeleiding en ondersteuning rekenen in het proces van voorbereiding, uitwerking en uitvoering. Ook wordt rechtsbijstand voorzien.

Anderzijds lezen we dat het positief project 1) iets is dat de procureur des Konings kan aanbieden, 2) iets is dat jeugdrechter als voorlopige maatregel aanbiedt of 3) een sanctie is, opgelegd door de jeugdrechter.

Ook lezen we onvoldoende wat de voorstellen kunnen inhouden. De algemene bepalingen spreken over: een opleiding, een taak, een dienst of de deelname aan een georganiseerde activiteit, die begeleid wordt door een instelling [...] en die bijdraagt tot het herstel van de gevolgen van het jeugddelict (artikel 2, 12°). De memorie van toelichting suggereert twee mogelijke invullingen: het 'geschreven project' of de 'prestatie'.

- Het positief project doet 'appel [...] aan de jonge (vermoedelijke) dader om op een actieve en constructieve wijze zelf antwoorden te bieden naar aanleiding van de gepleegde feiten' (p. 25).
- Het positief project houdt 'een prestatie in [...] waardoor de re-integratie van deze minderjarige bevorderd wordt. Dit kan gaan om het volgen van

een opleiding, een deelname aan een georganiseerde activiteit, een taak ten dienste van de gemeenschap, ...' (p. 25).

Vervang het positief project door geschreven project

Samen met de werkgroep jeugdsanctierecht¹⁰ pleiten we voor een duidelijke definiëring van het positief project.

- Het positief project wordt beter vervangen door het 'geschreven project' zoals het nu in de huidige jeugdbeschermingswet staat.
- Het positief project wordt steeds begeleid door een dienst, het liefst door een Herstelgerichte en Constructieve Afhandelingsvormen (HCA)-dienst.
- Wordt het positief project gedefinieerd als 'prestatie', zoals de memorie van toelichting doet vermoeden, dan mag enkel de jeugdrechter dit positief project aanbieden.

3. Artikel 40: leidraad voor evenwicht tussen schuldonbekwaam en jeugddelict

In principe zijn minderjarigen schuldonbekwaam. Omdat ze minderjarig zijn en nog in volle ontwikkeling, kunnen strafbare feiten hen niet worden toegerekend, zoals bij volwassenen.

Anderzijds is het niet zo dat minderjarigen nooit feiten plegen die als een misdrijf kunnen omschreven worden. In 2014 telde het Openbaar Ministerie 58.914 MOF-zaken. In 2015 werden 57.100 MOF-zaken geteld bij 34.695 minderjarigen¹¹.

Het gros van de MOF-zaken in 2015 zijn:

- eigendomsdelicten (44,83%) zoals diefstal en afpersing (35,01%) of vandalisme (7,03%)
- persoonsdelicten (18,75%) zoals slagen en verwondingen (15,46%) of moord en doodslag (0,10%)
- drugsdelicten (11,29%)
- inbreuken tegen de openbare veiligheid en openbare orde (10,96%)

Om beide realiteiten op elkaar af te stemmen, pleit het kinderrechtenverdrag voor:

Artikel 40.3

De totstandkoming te bevorderen van wetten, procedures, autoriteiten en instellingen die in het bijzonder bedoeld zijn voor kinderen die worden verdacht van, vervolgd wegens, of veroordeeld omwille van het begaan van een strafbaar feit, en, in het bijzonder:

- a) de vaststelling van een minimumleeftijd onder welke kinderen niet in staat worden geacht een strafbaar feit te begaan
- b) de invoering, wanneer passend en wenselijk, van maatregelen voor de handelswijze ten aanzien van deze kinderen zonder dat men zijn toevlucht neemt tot gerechtelijke stappen, mits de rechten van de mens en de wettelijke garanties volledig worden geëerbiedigd

Of anders gezegd: juist omdat het gaat om minderjarigen in volle ontwikkeling, mogen ze niet op dezelfde wijze gesanctioneerd worden als volwassenen. Omdat ze nog opgroeien moeten ze kunnen rekenen op

¹⁰ Werkgroep Jeugdsanctierecht, *Reactie werkgroep Jeugdsanctierecht, Voorontwerp decreet jeugddelinquentierecht en Memorie van toelichting*, 13 september 2017.

¹¹ Openbaar Ministerie, *Jaarstatistiek 2015 van de instroom van protectionele zaken op de jeugdparketten*, http://www.om-mp.be/stat/jeu/n/2015/pdf/nat_jstat_pjp_2015_n.pdf

maatschappelijke reacties die tegemoet komen aan hun bijzondere noden. En omdat de overheid zijn macht laat gelden in de aanpak van jeugddelinquentie, moet de minderjarige op de nodige rechtsgaranties kunnen rekenen.

3.1. Expliciete wet voor minderjarigen? Bijna

Het voorontwerp komt grotendeels tegemoet aan de algemene ambities van artikel 40.3 van het Kinderrechtenverdrag.

Minimumleeftijd is bepaald

Het voorontwerp expliciteert een minimumleeftijd die overeenstemt van de aanbeveling van het VN-Kinderrechtencomité¹². Artikel 3 §2 stelt dat er ten opzichte van kinderen die nog geen 12 jaar zijn, een onweerlegbaar vermoeden van niet-verantwoordelijkheid bestaat. Mochten ze toch feiten plegen, dan kunnen deze hen niet worden aangerekend. De min 12-jarige kan wel naar de jeugdhulp worden doorverwezen.

Er zijn buitengerechtelijke en gerechtelijke reacties

Het voorontwerp expliciteert verschillende buitengerechtelijke en gerechtelijke reacties op de normoverschrijding door de jongere.

Buitengerechtelijke reacties

Buitengerechtelijk is er de procureur des Konings die op elk moment de sociale dienst kan belasten met onderzoek.

- Hij kan seponeren, een schriftelijke of mondelinge preek houden en voorwaarden (max 6 maanden) verbinden aan de seponering.
- Bestaat er een 'ernstige aanwijzing van schuld' en 'ontkent de minderjarige het jeugddelict niet' dan kan hij een positief project (max 30 uur) aanbieden of bemiddeling wanneer er bijkomend een slachtoffer is geïdentificeerd en aangetoond is dat de minderjarige over voldoende maturiteit beschikt.
- Tenslotte kan hij de jeugdrechter vorderen.

Daarnaast kan hij ook forensisch psychiatrisch onderzoek bevelen (artikel 37, §4) onder specifieke voorwaarden.

Gerechtelijke maatregelen tijdens de onderzoeksfase

De gerechtelijke afhandeling houdt in dat de jeugdrechter reeds tijdens de onderzoeksfase maatregelen - of voorlopige rechtsplegingen - kan opleggen.

De maatregelen zijn:

- het aanbieden van bemiddeling, herstelgerechtelijk groepsoverleg en positief project (max. 60 uur) bij ernstige aanwijzing van schuld en geen ontkenning van het delict;
- ambulante maatregel, voorwaarden opleggen, en delictgericht werken met de ouders.

Is de minderjarige 14 jaar of ouder? Zijn er ernstige aanwijzingen van schuld? Gaat het om zeer specifieke delicten? En is gesloten begeleiding noodzakelijk? Dan kan de jeugdrechter de jongere en bij uitzondering ook de 12-14-jarigen:

¹² Committee on the rights of the child, *General Comment n° 10 (2007) Children's rights in juvenile justice*, <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.10.pdf>. Zie ook: KU Leuven en Kenniscentrum Kinderrechten, *Het Kinderrechtelijk kader*, in opdracht van het Agentschap Jongerenwelzijn, september 2015.

- toevertrouwen aan een gemeenschapsinstelling voor vijf dagen met gesloten oriëntatie van maximum één maand;
- een gesloten begeleiding van maximaal 3, 6 of 9 maanden opleggen in een gemeenschapsinstelling na oriëntatievoorstel.

De duur van de maatregel is beperkt tot maximum zes maanden, tenzij het onderzoek nog niet is afgerond of als het om zeer specifieke delicten gaat. Dan kan de maatregel één jaar duren.

Gerechtigde sancties bij rechtspleging ten gronde

De sancties die de jeugdrechter kan opleggen ten aanzien van minderjarigen die een jeugddelict pleegden, zijn:

- het aanbieden van bemiddeling, herstelgerechtelijk groepsoverleg, berispen en vaststellen dat de uitgevoerde maatregel volstaat als sanctie;
- het positief project (max. 220 uur), ambulante sanctie en voorwaarden opleggen;
- is de minderjarige 14 jaar of ouder, dan is gesloten begeleiding van maximaal 3, 6 of 9 maanden mogelijk. Uitzonderlijk kan het ook bij min 14-jarigen;
- onder zeer specifieke voorwaarden kan de jeugdrechter gesloten begeleiding opleggen van maximaal 2, 5 en 7 jaar (plus max. 10 jaar terbeschikkingstelling) aan respectievelijk 12-14-jarigen, 14-16-jarigen en 16-jarigen en ouder;
- is de minderjarige 16 jaar of ouder dan kan de jeugdrechter de jongere uit handen geven, weliswaar onder zeer specifieke voorwaarden;
- toont forensisch psychiatrisch onderzoek aan dat de minderjarige onder andere aan een geestesstoornis lijdt, dan kan de jeugdrechter gesloten zorg opleggen tot maximum 23-jarige leeftijd. Halfjaarlijks evalueert de jeugdrechter de opgelegde reactie.

Daarnaast kan de jeugdrechter elektronische monitoring opleggen ter ondersteuning van een sanctie.

Uithandengeven schrappen

Het voorontwerp is in het bijzonder bedoeld voor minderjarigen die worden verdacht van, vervolgd wegens, of veroordeeld voor het begaan van een strafbaar feit. Het voorontwerp somt autoriteiten en instellingen op die speciaal voor minderjarigen bedoeld zijn.

Anderzijds behoudt het voorontwerp uithandengeving. Uithandengeving opent de deur naar het sanctioneren van minderjarigen als volwassenen, wat tegen artikel 40 van het Kinderrechtenverdrag ingaat.

De voorbije drie keer dat België zijn landenrapport indiende bij het VN-Kinderrechtencomité, trok het Comité telkens volgende conclusie: 'Uithandengeving is niet verenigbaar met het Kinderrechtenverdrag'.

De Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind lijst in zijn advies de volgende ernstige bezwaren op¹³.

- General Comment nr.10 van het Comité voor de Rechten pleit voor een 'comprehensive juvenile justice policy'. Het jeugdrechtstelsel moet toegepast worden op alle jongeren tot 18 jaar, zonder uitzondering.
- Onderzoek toont aan dat uithandengeving ook voor vermogensdelicten en first offenders gebruikt wordt.

¹³ Adviesorgaan van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind, *Welke toekomst voor de uithandengeving?*, 29 maart 2017, https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/ncrk_advies_uithandengeving_maart_2017.pdf

- Uithandengeving wordt ook vaker toegepast op jongeren met een kwetsbaar profiel.
- Uithandengeving heeft een negatieve impact op het verdere leven.

In de werkgroepen die aan het voorontwerp vooraf gingen was er een grote eensgezinsheid om van de zesde staathervorming gebruik te maken om de uithandengeving eindelijk af te schaffen. Dit is niet gebeurd. We vinden dit een gemiste kans. Het feit dat nu, in tegenstelling tot vroeger, beide voorwaarden (eerdere maatregelen en sancties én bepaalde feiten) tegelijkertijd vervuld moeten zijn, kan deze bittere pil niet verzachten.

3.2. Doorstaat voorontwerp de toets van vermoeden van onschuld?

Parket krijgt ruime bevoegdheid, zonder dat schuld bewezen is

Het voorontwerp kiest voor een uitbreiding van actiemogelijkheden van het parket. Dit in tegenstelling tot 2006¹⁴. Toen besliste de wetgever om de parketbevoegdheden limitatief te omschrijven en schrapte hij de gemeenschapsdienst en het leerproject. Hij wilde vermijden dat het parket zou kunnen 'sanctioneren', zonder dat de schuld is bewezen of het vermoeden van onschuld op de helling komt te staan.

De argumentatie voor de huidige uitbreiding is tweeledig: enerzijds wil men vermijden dat minderjarigen diep(er) in het gerechtelijk systeem doorstromen en anderzijds wil men kort op de bal kunnen spelen. Daar waar het eerste argument valabel is, overtuigt het tweede niet. Er bestaan immers andere manieren om snel te ageren, maar dan zonder het vermoeden van onschuld op de helling te zetten. Het vermoeden van onschuld houdt in dat wie verdacht wordt van strafbare feiten onschuldig is zolang zijn schuld niet is bewezen door een rechterlijke instantie.

Herzie reactiemogelijkheden van parket

We vragen om de actiemogelijkheden van het parket te herzien. Positief project kan voor ons enkel wanneer het als het huidige 'geschreven project' wordt omschreven en het nooit wordt opgelegd door het parket.

Voorwaarden opgelegd door het parket kunnen niet. Deze parketbevoegdheid moet geschrapt worden in het voorontwerp. En dit om meerdere redenen.

- De vrijwilligheid van de jongere staat bijna per definitie op de helling. De kans is groot dat een jongere voor het uitvoeren van de voorwaarden zal kiezen. Ook al is zijn aandeel in het delict minder groot dan beweerd of ook al is hij niet betrokken.
- Voorwaarden, opgelegd door de jeugdrechter, zijn wel afgebakend en omschreven. Voorwaarden aangeboden door het parket zijn niet afgebakend. Ze zijn aan geen enkele beperking onderworpen: niet qua cumulatiemogelijkheden, niet qua inhoud. Het kunnen dus allerlei voorwaarden zijn: plaatsverbod, omgangsverbod, bepaalde cursussen, gemeenschapsdienst, bemiddeling, onderwijs, hulpaanbod, vergoeden van de schade, huisarrest, elektronisch toezicht tot zelfs uithuisplaatsing of een 'boete' of 'afkoopsom'. Het enige dat vastligt is dat de voorwaarden maximaal 6 maanden mogen duren.

¹⁴ Wet van 15 mei 2006 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, BS 17 juli 2006.

- Een ander risico is netwidening. Daar waar een zaak nu zonder gevolg geseponneerd wordt, kan de neiging ontstaan om in de toekomst een seponering 'onder voorwaarde' te doen. Voorwaarden die geschonden worden, geven aanleiding tot nieuwe vaststellingen en nieuwe reacties door parket en jeugdrechter.
- Het gebrek aan afbakening kan er ook voor zorgen dat de verschillen tussen de arrondissementen groeien, samen met de rechtsongelijkheid tussen jongeren.

Grondwettelijk Hof vernietigde eerder 'ernstige aanwijzingen van schuld'

Het valt te betwijfelen dat de voorwaarden: 'niet ontkennen van het jeugddelict' en 'het bestaan van ernstige aanwijzingen van schuld' de toets met het beginsel van het 'vermoeden van onschuld' zullen doorstaan.

Het Grondwettelijk Hof vernietigde eerder deze voorwaarden in het arrest van maart 2008 (GwH 13 maart 2008, 49/2008). Het Hof had geen probleem met een jeugdrechter die voorlopige maatregelen oplegt. Het feit dat eenzelfde jeugdrechter voorlopige maatregelen neemt en daarna ten gronde uitspraak doet, kan volgens het Hof geen gewettigde twijfel doen rijzen omtrent zijn onafhankelijkheid en onpartijdigheid. Voor het Hof moet de jeugdrechter voorlopige maatregelen kunnen nemen.

- Die stellen hem immers in staat een grondige kennis te verwerven van de persoonlijkheid van de minderjarige en zijn leefmilieu.
- Het zorgt ervoor dat hij de ontwikkeling van de minderjarige kan volgen.
- Voor de bescherming en opvoeding van de minderjarige moet hij de meest geschikte maatregelen kunnen bepalen, en ze ook kunnen wijzigen.

Anderzijds: 'wanneer de jeugdrechtbank voorlopige maatregelen neemt, dan heeft ze niet de taak zich uit te spreken over de constitutieve elementen van het misdrijf, noch over de schuld van de minderjarige' stelt het Hof. Krijgt de jeugdrechter wel die taak dan vervult de jeugdrechter twee onverenigbare functies.

Het Hof concludeerde destijds dat daarom de woorden 'ernstige aanwijzing van schuld' in de wet vernietigd moesten worden.

Grondwettelijk Hof stelde eerder vragen bij 'niet ontkennen van jeugddelict'

Daarnaast kunnen vragen gesteld worden bij het 'niet ontkennen van het jeugddelict'. Wat houdt dit in? Als een minderjarige zwijgt is dit dan gelijk aan niet ontkennen van het jeugddelict? Is zwijgen dan gelijk aan schuld bekennen, terwijl de jongere recht heeft om te zwijgen en hij onschuldig is totdat zijn schuld in rechte is komen vast te staan? Wat met het onderscheid tussen de vele manieren waarop jongeren bij een delict kunnen betrokken zijn: mededaderschap, schuldig verzuim, ... ?

Ook deze voorwaarde werd eerder door het Grondwettelijk Hof vernietigd in het arrest van maart 2008 (GwH 13 maart 2008, 50/2008).

4. Thematische bezorgdheden

4.1. Voorontwerp heeft schaaftwerk nodig

Het voorontwerp moet nog op verschillende manieren worden bijgeschaafd.

Niet alleen inhoudelijk is er schaaftwerk nodig. Ook de omschrijving van sommige begrippen vraagt meer aandacht.

- De begrippen: bemiddeling, herstelbemiddeling, herstelgericht groepsoverleg worden door elkaar gebruikt, terwijl er duidelijke verschillen zijn.
- De parket-reacties 'positief project' en 'voorwaarden verbonden aan seponeren' zijn te weinig afgebakend.
- Het voorontwerp verwijst naar het decreet rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp, zonder stil te staan bij de invulling van begrippen zoals 'dossier' of 'vertrouwenspersoon'.
- Het voorontwerp spreekt over een 'terbeschikkingstelling' van maximum 10 jaar, zonder specifiek te omschrijven wat dit inhoudt. Ook de memorie van toelichting specificeert niet.

Er zijn nog veel vragen te beantwoorden vooraleer het decreet in werking kan treden. Bijvoorbeeld: hoe wordt de overgang van de huidige jeugdbeschermingswet naar het nieuwe decreet geregeld? Wat blijft over van de huidige jeugdbeschermingswet?

4.2. Videoconferentie: alternatief voor telefoontje niet voor een echt gesprek

Het voorontwerp bepaalt dat de minderjarige 'in persoon' voor de rechter verschijnt. Als hij na overleg met zijn advocaat uitdrukkelijk verkiest te verschijnen door middel van een videoconferentie, kan dat ook. Behalve bij de eerste verschijning of als de jeugdrechter de jongere toch 'live' wil zien.

Wij vragen dat de jongere in alle omstandigheden face to face gehoord wordt door de jeugdrechter.

- De doorgevoerde beperkingen op het gebruik van videoconferenties in alle omstandigheden - na overleg advocaat, niet bij eerste keer - zijn niet genoeg.
- Videoconferenties zijn wel een optie als ze de contacten faciliteren met de consulent of jeugdadvocaat.

Videoconferentie is geen alternatief voor een echt gesprek, maar wel voor een telefoontje.

We vrezen dat de jeugdrechter die de minderjarige hoort via videoconferentie, informatie mist.

- Hoe zal de jeugdrechter de ouders en opvoedingsverantwoordelijken actief betrekken? Wat als de technologie het niet toelaat?
- Er zijn heel veel partijen aanwezig bij een zitting. Kunnen die tegelijkertijd in beeld komen? Zal de jeugdrechter de interactie tussen de partijen kunnen volgen?
- Jongeren hebben recht op bijstand van een advocaat: zal de advocaat bij de jongere in de instelling zitten? Of zit de advocaat in de rechtbank?

4.3. Elektronische monitoring kan, mits goede begeleiding voor jongere en ouder

Het voorontwerp voorziet in de optie van elektronische monitoring. De jeugdrechtbank kan bijkomend elektronische monitoring opleggen als hij een sanctie oplegt, zoals een positief project, een ambulante sanctie of voorwaarden. De elektronische monitoring moet wel steeds gepaard gaan met begeleiding (artikel 28).

Elektronische monitoring heeft duidelijke voordelen: het kan gesloten plaatsing vermijden, de jongeren kunnen blijven participeren aan de samenleving, hun recht op onderwijs wordt maximaal gerespecteerd. Anderzijds zijn er ook risico's aan verbonden.

- Er is het gevaar voor stigmatisering. Zal de jongere ooit af geraken van de zware beeldvorming die op hem kleeft in zijn omgeving als de elektronische monitoring zichtbaar is voor zijn omgeving?
- De kans op verzwaring van de sanctie neemt toe. De jongere krijgt in het voorontwerp elektronische monitoring bovenop zijn sanctie.

We kunnen ons achter elektronische monitoring scharen als het niet stigmatiserend is, de jongere en zijn gezin op een goede begeleiding kunnen rekenen en hierdoor een gesloten plaatsing kan vermeden worden¹⁵. Ideaal stelt het voorontwerp: 'wanneer gesloten begeleiding nodig is en kan opgelegd worden, dan is elektronische monitoring een optie'.

Daarnaast is het belangrijk om duidelijk te definiëren wat onder elektronische monitoring verstaan wordt. In de huidige discussie leven verschillende definities naast elkaar, waardoor het moeilijk te grijpen valt welke weg het beleid met elektronische monitoring nu precies uit wilt.

4.4. Langdurige 2-5-7 jaar gesloten begeleiding pas vanaf 16 jaar

Naast uithandengeven, schuift het voorontwerp in artikel 35 de sanctie 'langdurige gesloten begeleiding' naar voren als reactie op bijzonder ernstige normovertredingen¹⁶.

Amper verschil in toepassingsvoorwaarden tussen uithandengeven en 2-5-7 gesloten begeleiding

In plaats van uithandengeven te vervangen door een alternatief, zijn er nu twee sancties die ver over de 18 jaar reiken: uithandengeven én langdurige gesloten begeleiding van maximaal 2, 5 en 7 jaar (plus max. 10 jaar terbeschikkingstelling) voor respectievelijk 12-14-jarigen, 14-16-jarigen en 16-jarigen en ouder.

Beide sancties overlappen elkaar grotendeels qua toepassingsvoorwaarden. Het is niet duidelijk wanneer voor welke sanctie moet gekozen worden. Met uitzondering van terroristische delicten, zijn beide sancties reacties op dezelfde bijzonder ernstige normovertredingen.

Bij beide is er sprake van recidive. Bij de 2-5-7 gesloten begeleiding plaatsing moet elke andere maatregel of sanctie ongepast zijn of gefaald hebben. Bij uithandengeving moet de minderjarige 'het voorwerp geweest zijn' van opgelegde voorwaarden en gesloten begeleiding als maatregel of sanctie.

Ook voor het onderscheid tussen 3, 6 en 9 maanden gesloten begeleiding of 2 en 5 jaar gesloten begeleiding voor de min 16-jarigen ontbreekt een objectieve verantwoording.

¹⁵ Post B., Tielemans L. en Woldringh C. *Geboeid door enkelband. Evaluatie pilot elektronische detentie*, 2005. Zie: <http://its.ruhosting.nl/publicaties/pdf/r1542.pdf>

¹⁶ Bijzonder ernstige normovertredingen zoals: aanranding van de eerbaarheid met gebruik van geweld of bedreiging, verkrachting, de verschillende modaliteiten van doodslag en moord, opzettelijke slagen en verwondingen met blijvende arbeidsongeschiktheid, het verlies van een orgaan, of een zware verminking tot gevolg, opzettelijke slagen en verwondingen die zonder het oogmerk te doden, toch de dood veroorzaken, foltering, onmenselijke behandeling, diefstal of afpersing met geweld of bedreiging, met verzwarende omstandigheden of een poging tot het plegen van één van de bedoelde feiten.

Pas vanaf 16 jaar langdurige gesloten begeleiding

Langdurige detentie van 2 jaar voor 12-14-jarigen en 5 jaar voor 14-16-jarigen kan niet. 7 jaar gesloten begeleiding voor de 16-jarigen is voor ons het alternatief voor uithandengeven.

Vul langdurig gesloten begeleiding zinvol in

Maak gebruik van de tijd dat de jongere onder langdurige gesloten begeleiding staat. Of zoals eerder gezegd: werk naar herintegratie, respecteer de participatie-, protectie-, en provisierechten van minderjarigen en zorg dat de minderjarige een opbouwende rol in de samenleving ambiert.

4.5. Bezorgd om gesloten zorg

Vlaanderen wil werk maken van gesloten zorg voor jongeren die een misdaad of misdrijf plegen die de fysieke en psychische integriteit van derden aantast maar die er door een geestesstoornis niet verantwoordelijk voor kunnen zijn (artikel 37).

Toont forensisch psychiatrisch onderzoek dat de minderjarige aan bijvoorbeeld een geestesstoornis lijdt, en het gevaar bestaat dat de minderjarige opnieuw een misdaad of misdrijf pleegt die de fysieke en psychische integriteit van derden aantast, dan kan de jeugdrechter gesloten zorg opleggen tot maximum 23-jarige leeftijd. Halfjaarlijks evalueert de jeugdrechter de opgelegde reactie.

Jongeren kunnen in theorie 11 jaar in gesloten zorg verblijven. In artikel 37 missen we garanties voor de rechten van de betrokken jongeren. Bijvoorbeeld:

- Zullen deze jongeren ook op het decreet rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp kunnen terugvallen? Of zal het Verdrag voor Personen met een Handicap richtinggevend zijn voor de uitbouw van de gesloten zorg voor deze jongeren?
- Hoe zal hun recht op onderwijs, vrije tijd, privacy, contact met de ouders gerealiseerd worden? Klachten bij onze Klachtenlijn maken duidelijk dat opgelegde psychiatrische zorg voor minderjarigen soms op gespannen voet staat met sommige rechten van minderjarigen.

De Vlaamse Regering stelt in artikel 37 §7 dat ze de 'nadere regels zal bepalen voor inhoud en invulling en de daarmee verbonden organisatie en opdrachten en de wijze waarop de opdrachten worden uitgevoerd met betrekking tot de gesloten zorg. De Vlaamse Regering kan specifieke programma's en de toegankelijkheid tot deze programma's bepalen'.

We betreuren dat het voorontwerp geen uitgewerkt plan omvat. Het plaatst de minderjarige en alle betrokkenen in een zeer kwetsbare en onzekere positie. Ook de memorie van toelichting licht nauwelijks iets toe.

- Waar zal de gesloten zorg plaatsvinden? Op een campus van de gemeenschapsinstellingen? Of een gesloten psychiatrische instelling voor minderjarigen?
- Krijgt het zowel een psychiatrisch als pedagogisch karakter? Zal het personeel voldoende opgeleid zijn?
- Wat met de federale bevoegdheden?
- Heeft de Vlaamse Regering kleinschalige, regionaal verspreide gesloten zorg onder toezicht van de overheid voor ogen? Of ook private voorzieningen?